

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘

ที่ฟังเป็นฟังตาย

ครูอาจารย์ที่เป็นที่เคารพนับถือ ผากเป็นผากตายในอรรถในธรรมได้อย่างแท้จริงก็ร่วงโรยไป ๆ ดังที่ทราบที่รู้จักกันอยู่ ซึ่งล้วนแต่เป็นองค์สำคัญ ๆ ในระยะ ๓-๔ ปี ๕ ปีมานี้ มีแต่ปีที่ร่วงโรยแห่งธรรมชาติที่อัศจรรย์ คือครูคืออาจารย์ที่รู้จักจริงเห็นจริงตามหลักธรรมดังพระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ และแบบเดียวกันกับพระสาวกทั้งหลายแต่ครั้งพุทธกาล คือท่านผู้รู้จริงเห็นจริงจริง ๆ อย่างหลวงปู่ฝั้น หลวงปู่ขาว หลวงปู่คำดี หลวงปู่แหวน เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เพชรน้ำหนึ่ง ๆ ทั้งนั้น

ถ้าครั้งพุทธกาลก็เรียกอย่างธรรมดา ๆ สบาย ๆ ตามความรู้ความเห็นของคนที่มีความหนักแน่นในธรรมอยู่แล้ว ได้ยินได้ฟังก็ไม่แสดงใจเหมือนคนที่มีแต่กิเลสเต็มหัวใจ ว่าพระอรหันต์ นั้น ทุกวันนี้พูดอย่างนั้นไม่ได้ ข้าศึกของศาสนธรรมหรือของธรรมนี้มีมาก แม้แต่ผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมเสียเอง และในวงผู้นับถือพุทธศาสนาเสียเอง ก็เป็นข้าศึกต่อคำพูดนี้ได้เหมือนกัน เพราะฉะนั้นที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติเรื่องอุตริมนุสธรรมไว้นั้น จึงเป็นความชอบธรรมอย่างยิ่ง สมกับพระองค์เป็นจอมศาสดา ทรงทราบเรื่องอดีตอนาคตได้เป็นอย่างดี

ครูอาจารย์ที่ล่วงไปเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ทรงอรรถทรงธรรมทางภาคปฏิบัติ เป็นผู้ได้เสวยผลแห่งการปฏิบัติของตนอย่างแท้จริง ดังพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายท่านเป็นมา ไม่ได้ทรงไว้แต่เพียงความจดความจำชื่อเสียงของกิเลสตัณหาอาสวะของอรรถของธรรมของมรรคผลนิพพานเท่านั้น แต่ซาบซึ้งถึงจิตถึงใจ สิ่งที่ควรถอดถอน ถอดถอนออกได้โดยสิ้นเชิง สิ่งที่ควรบำเพ็ญก็บำเพ็ญได้สมบูรณ์บริบูรณ์เต็มที่ เช่น อรหันต์บุคคล องค์ท่านเป็นพระอรหันต์ได้โดยสมบูรณ์ ครูบาอาจารย์ทั้งหลายท่านรู้ท่านเห็นได้อย่างนั้นจริง ๆ

เพราะฉะนั้นการแนะนำสั่งสอนบรรดาลูกศิษย์ท่านจึงไม่สะทกสะท้าน ท่านจึงไม่มีข้อเคลือบแคลงสงสัยอันเป็นความไม่แน่ใจในตนแม้ชนิดหนึ่ง แต่ท่านจะสั่งสอนด้วยความเมตตาสงสารล้วน ๆ ซึ่งเป็นหลักใหญ่ของใจ ไม่มีวิตกวิจารณ์กลัวจะสั่งสอนบรรดาลูกศิษย์ลูกหาทั้งหลายไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วยเพราะความรู้ไม่เพียงพอ อย่างนี้ไม่มีในท่านผู้ทรงอรรถทรงธรรมสมบูรณ์บริบูรณ์เต็มที่แล้ว ดังครูบาอาจารย์ทั้งหลายที่ได้ยกมาเมื่อสักครู่นี้เป็นสำคัญ

ศาสนธรรมของพระพุทธเจ้านั้น ไม่มีคำว่าอดีตอนาคต แต่เป็นศาสนธรรมที่ทรงความจริงไว้ตลอดมา ตั้งแต่พระพุทธเจ้าจนกระทั่งบัดนี้ ทรงความจริงไว้เต็มเม็ด

เต็มหน่วย ไม่เคยบกพร่องจากความจริงนั้นเลย นอกจากผู้นับถือศาสนาประพฤติปฏิบัติไปตามความรู้ความเห็นของตน ซึ่งมีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงต่างกันเท่านั้น จึงเป็นไปได้ในแง่ต่าง ๆ แล้วยังกลับกลายมาเป็นข้าศึกของศาสนธรรมได้อีก ไม่เพียงแต่ว่าตนไม่ได้รับประโยชน์ ยังกลายเป็นโทษแก่ศาสนธรรมซึ่งเป็นหลักใหญ่ได้อีกโดยไม่ต้องสงสัย เพราะฉะนั้นการปฏิบัติธรรมจึงต้องได้ใช้ความพินิจพิจารณา และหาครูหาอาจารย์ที่เป็นหลักเป็นเกณฑ์เป็นที่ยึดเหนี่ยว เป็นสิ่งสำคัญมากที่สุดทีเดียว

ในครั้งพุทธกาลท่านเรียกว่า สาวก ๆ คือต้องได้ยินได้ฟัง ไม่ได้ยินได้ฟังจะบิกบินไปเพียงลำพังคนเดียวนั้นเป็นไปไม่ได้ นอกจากพระปัจเจกพุทธเจ้าเท่านั้น นั่นท่านไม่ได้ศึกษาอบรมจากใครแหละ เป็นประเภทที่ทรงค้นพบเห็นโดยลำพังพระองค์ ๆ แต่ละพระองค์ในบรรดาพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลาย แต่ไม่มีแก่ใจที่จะแนะนำสั่งสอนผู้หนึ่งผู้ใด ทรงชวนชวายุโดยลำพังตน รู้เห็นขึ้นมาแล้วก็ป็นอันว่าอยู่ไปด้วยความสะดวกสบายแต่ละราย ๆ

แม้ในครั้งก่อน ๆ ก็ยังมีพระปัจเจกพุทธเจ้าซึ่งอยู่ด้วยกันเป็นหลาย ๆ ร้อยองค์ก็ยังมี แต่ไม่ปรากฏว่าท่านได้ประกาศศาสนา เพราะเป็นเรื่องที่ทรงรู้ทรงเห็นโดยลำพังตนขึ้นมาเท่านั้น โดยไม่ต้องอาศัยครูอาศัยอาจารย์แนะนำสั่งสอนที่เรียกว่า สาวก ๆ คือผู้สดับผู้ฟัง ผู้สำเหนียกศึกษา ดังสาวกของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์

นั้นละธรรมมีอยู่มีได้ทุกกาลทุกสมัยอย่างนี้ พระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ตรัสรู้ขึ้นมานี้เป็นประโยชน์แก่โลกมากมาย ผิดกับพระปัจเจกพุทธเจ้าเป็นไหน ๆ ส่วนพระปัจเจก ๆ ท่านทรงรู้เห็นโดยลำพังท่านแล้วท่านก็ผ่านไป ๆ ไม่เกี่ยวข้องกับผู้ใด ไม่มีแก่ใจที่จะแนะนำสั่งสอน เรื่องความเมตตาท่านเมตตา แต่ไม่ถึงกับจะต้องเป็นผู้แนะนำสั่งสอนหรือเป็นศาสดาของใคร ท่านจึงเรียกว่าพระปัจเจก ปัจเจกก็แปลว่า รู้เฉพาะ ๆ โดยลำพัง ๆ เท่านั้น

ถึงจะพูดไปไหนก็ตาม ไม่ได้หายความกังวลที่เกี่ยวกับหมู่คณะซึ่งมาอบรมศึกษาอยู่นี้ก็ดี ที่ไม่ได้มาเกี่ยวข้องที่นี้ก็ดี ซึ่งปฏิบัติอยู่โดยลำพัง ๆ ตนเอง วิตกถึงเรื่องสิ่งที่จะทำให้ลุ่มหลงมกายนั้น มันมีอยู่มากภายในจิตใจมีอยู่ทุกขณะ เราเป็นแต่เพียงว่าเอาความคิดความตันความเดามาพูดมาคิดเฉย ๆ ว่าเรามาประพฤติปฏิบัติธรรม ว่าเรามีศีลเรามีธรรม เราไม่เบียดเบียนผู้หนึ่งผู้ใด เราไม่ฉกไม่ลัก ไม่ฆ่าไม่ทำลาย ไม่ขโมย ไม่ประพฤติผิดพรหมจรรย์ ไม่โกหกไม่หลอกลวง ไม่ดื่มสุราเมรัยซึ่งเป็นส่วนหยาบ ๆ เท่านั้น แต่สิ่งที่ละเอียดยิ่งกว่านั้นมันมีมากเกินกว่ามากภายในจิตใจของแต่ละดวง ๆ ซึ่งเป็นนักบวชและเป็นนักปฏิบัติ อันนี้ละสำคัญมาก สิ่งเหล่านี้มันกระซิบ

กระซาบ มันจุดมันลากจิตให้เคลื่อนไหวไปตามอำนาจของมันอยู่ตลอดเวลา แต่เรา
ทราบไม่ได้เมื่อยังไม่ถึงขั้นที่จะควรทราบได้

การปฏิบัติก็ต้องตะเกียกตะกายล้มลุกคลุกคลาน ล้มก็ล้มอะไร ก็เพราะถูกมัน
เตะมันถีบมันยั้มนั่นเอง คลานก็เพราะว่าเดินไม่ได้ มันไม่ให้เดิน ล้มก็เพราะถูกมันเตะ
แ่นะ มีแต่เรื่องอันนั้นทั้งนั้น ที่ว่าล้มลุกคลุกคลานไปไม่สะดวก ก้าวไม่สะดวก นั่งไม่
สะดวก ยืนไม่สะดวก เดินไม่สะดวก เพราะสิ่งเหล่านี้มันคอยขัดคอยขวางคอยเหยียบ
ย่ำทำลาย คอยเตะคอยถีบคอยยั้มน้อยอยู่ตลอด แต่เราไม่ทราบ

ที่ว่าไม่สะดวก ไม่สะดวกเพราะอะไร ก็เพราะธรรมชาติอันนี้มันคล้องตัวของมัน
ที่จะทำความไม่สะดวกแก่เรา เพื่อความสะดวกแก่มันเราไม่รู้ นี่จึงทำให้วิตก ทำไมจึง
ต้องวิตก ก็เพราะเคยผ่านมาแล้วเคยรู้มาแล้ว เคยเป็นอย่างนี้มาแล้วไม่ใช่ไม่เคย เพราะ
ฉะนั้นผู้ปฏิบัติผ่านพ้นไปแล้วท่านจึงสามารถพูดได้เต็มปาก เพราะท่านผ่านมาทั้งหมด
ในเรื่องราวใด ๆ ดังที่กล่าวมาเหล่านี้ ผู้ปฏิบัติไม่ผ่านอย่างนี้จะรู้ไม่ได้เห็นไม่ได้ ต้อง
ผ่านเสียก่อน

เช่นว่าล้มลุกคลุกคลาน คือความตะเกียกตะกายสู้มันไม่ได้ เมื่อสู้ไม่ได้ก็ล้มก็
คลาน ไม่มีอะไรสะดวกในเวลาที่มีกำลังมากเรามีกำลังน้อย คือกำลังธรรมภายในใจ
เรามีน้อย กำลังของมันที่เป็นฝ่ายบุกรุกเราหรือเป็นข้าศึกต่อเรามีมาก เราจึงต้องหา
ความสะดวกไม่ได้ตลอดอิริยาบถยืนเดินนั่งนอน เพราะกำลังมันมากมันขัดมันขวางอยู่
ตลอด แต่ยังไงก็ตามคำว่า วิริเยน ทุกขมจเจติ นี้เป็นธรรมที่เป็นรากฐานสำคัญมากที่
เดียว เราจึงไม่ควรจะมองข้ามไป จะไม่พ้นจากธรรมะบทนี้ คือความพากเพียรความ
อุตสาหะพยายาม เอ้า หนักก็เอาเบาที่สู้ไม่มีคำว่าถอย เช่นว่า วิริยะคือความพากความ
เพียร ความอุตสาหะพยายาม ความอดความทน ตามกันไปนั่นแหละ ไปในช่องเดียวกัน
กับวิริยะ

สติพยายามตั้งเสมอ นั่งไม่ได้ เอ้า พยายามนั่ง เดินไม่ได้พยายามเดิน ยืนไม่ได้
พยายามยืน ทำความเพียรทำไต่ไม่ได้พยายามทำท่านั้นให้ได้ ได้มากได้น้อยทำไปอยู่
เสมอ นี่เรียกว่าการต่อสู้ ไม่สะดวกก็สู้ด้วยความไม่สะดวกก่อน เมื่อสู้หลายครั้งหลาย
หนอาการต่าง ๆ จะค่อยสะดวกไปตาม ๆ กัน เช่น เดินจงกรมไม่สะดวกเพราะความ
หลงความลึ้มเหลว ๆ ไหล ๆ อยู่ภายในจิตใจ ก็จะค่อยมีสติตั้งประคองความเพียรไป
ได้ ยืนเดินนั่งนอนที่ทำให้ผลอสติ จิตถูกกิเลสจุดลากไปตลอดเวลาที่จะจุดลากมาได้
หลายครั้งหลายหนเข้าก็อยู่ในเงื้อมมือของเรา พอฝึกพอเหวี่ยงกันไป

นี่แหละเหตุที่เราจะทราบเรื่องความล้มลุกคลุกคลานของตน ทราบด้วยที่เราเป็นผู้
สู้เองเป็นผู้ทำเอง เป็นผู้ประสพเองและเป็นผู้ต่อสู้กันเอง แล้วผ่านไปได้โดยลำดับลำดับ

เองทำไมจะไม่รู้ จนกระทั่งถึงขั้นราบรื่นก็ทราบ สมาธิมีในใจก็รู้ อยู่ที่ไหนก็เป็นสมาธิ เหตุใดจึงเป็นสมาธิ ก็เป็นมาจากลุ่มลुकคลูกคลานนั้นแหละ สู้ไม่ถอย สู้ไปสู้มาก็เป็นไป ได้ ก็เลสไม่ใช่ว่าเป็นของเที่ยงของแน่นอนมั่นคงอยู่ตลอดไป ถ้ามีสิ่งเข้าไปขัดไปแย้ง เข้าไปทำลายได้อยู่ เช่นธรรม มันมีคู่ที่จะทำลายได้ เช่นอย่างธรรมก็เหมือนกัน เมื่อมีสิ่งเหล่านี้ทำลายได้ ธรรมก็หาความยั่งยืนแน่นอนไม่ได้ เมื่อธรรมเป็นสิ่งที่ทำลายกิเลสได้ กิเลสก็เป็นของที่ที่ยั่งยืนแน่นอนไม่ได้ในเมื่อมีธรรมเป็นเครื่องทำลายกันอยู่

นี่เราจึงเรียกว่า วิริยธรรม ทำลายข้าศึกคือกิเลสประเภทต่าง ๆ ชั้นดีธรรม สติธรรม ปัญญาธรรม นี่เป็นเครื่องทำลาย ทำลายลงเสียจนกระทั่งไม่มีอะไรเหลือเลยหมดคำว่าทำลาย นั่น ที่นี้พ้นจากวิสัยที่เป็นข้าศึกต่อกันแล้ว กิเลสก็บรรลัยไป ธรรมเครื่องต่อสู้เครื่องถอดถอนเครื่องทำลายนั้น ก็ผ่านไปตามหลักธรรมชาติของตน นั่นหมดการต่อสู้ หมดการแพ้การชนะ นั่นไม่ใช่แพ้ นั่นไม่ใช่ชนะแล้ว ที่นี้ท่านจึงเรียกว่า วิมุตติ หมายถึงหลุดพ้นจากระหว่างแห่งธรรมทั้งสองที่ต่อสู้กันนี้ไปแล้ว เมื่อเป็นเช่นนั้นทำไมจะไม่ทราบเรื่องราวที่เป็นมาอย่างไร

ขอให้ยึดหลักศาสตาสอนไว้ให้ดี อย่าไปสำคัญมั่นหมายตามกิเลสหลอกลวง ว่า พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วนานเท่านี้ปีนานเท่านี้ปี กิเลสมันฝังจมอยู่ภายในจิตใจ ล่วงไปที่ไหน มีอดีตอนาคตที่ไหน มันฝังอยู่ในใจเราตลอด ทำไมธรรมของพระพุทธเจ้าจะไปอยู่ในอดีตโน้น อยู่อนาคตโน้น อยู่ประเทศอินเดียโน้น อยู่กับพระสรีระของพระองค์ที่ปรินิพพานไปแล้วโน้น ไม่ได้อยู่กับสติปัญญาที่พระองค์ทรงสอนไว้ในหัวใจเรา นี้บ้างเลยเธอ แน่ะ เราจะต้องคิดอย่างนั้น

นี่ละหลักการปฏิบัติต้องคิดย้อนเข้ามาเสมอ ธรรมะเป็นมัชฌิมา ฟังชื่อว่ามัชฌิมา มีต้นมีปลายที่ไหน มีอดีตอนาคตที่ไหน มัชฌิมาอยู่ท่ามกลางหัวใจเรา นี้ กิเลสก็เกิดขึ้นที่นี้ ราคะตัณหา ความโลภ ความโกรธ ความหลง ประเภทต่าง ๆ เกิดขึ้นที่ใจ สิ่งที่จะชำระสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นที่ไหน ถ้าไม่เกิดขึ้นที่ใจของผู้บำเพ็ญ ต้องเกิดขึ้นที่นี้ด้วยกันแล้วแก้กันที่นี้ด้วยกัน หมดสิ้นข้าศึกเหล่านั้นไปก็หมดสิ้นที่ใจนี้ด้วยกัน วิมุตติหลุดพ้นพ้นกันที่นี้ บริสุทธ์ที่นี้ ไม่ได้บริสุทธ์ที่เมืองอินเดีย ไม่ได้บริสุทธ์ที่ปีที่เดือน ที่กลางวัน กลางคืนมีดวงแสงอะไรเลย มีอยู่ที่หัวใจเพราะกิเลสปิดบัง แสงอยู่ที่หัวใจเพราะปัญญาทำลายกิเลสลงไปให้สิ้นซากไม่มีอะไรเหลือ

นตฺถิ ปญญาสมา อาภา ความสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี ปรากฏขึ้นที่ใจ ไม่อยู่กับมืดกับแจ้งกับสว่าง กับพระอาทิตย์พระจันทร์ กับกาลสถานที่เวลา เมืองอินเดีย อินเดีย กับพระพุทธเจ้าแต่ละองค์ ๆ ที่ไหน ๆ เลย แต่ปรากฏอยู่ที่นี้ นักปฏิบัติให้ย้อน

เข้ามาที่นี่ อย่าหนีจากหลักนี้ เป็นอันว่าเราเป็นนักรบโดยถูกต้อง เป็นแนวทางที่เป็นไป เพื่อชัยชนะโดยลำดับลำดับ

อย่าไปคาดไปหมายให้กิเลสหลุดไป มันหลุดอย่างนั้นละ ถ้าเวลาจะเป็นไปตามกิเลสไม่มีคิดมีอ่านอะไรเลย แต่ถ้าจะให้เป็นไปตามอรรถตามธรรม ถูกกิเลสมันขัดมันแย้งมันหลอกมันลวงว่า พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วจะหาเอาอะไร ธรรมะท่านสอนไปแล้ว องค์ท่านก็นิพพานไปแล้วหวังเอาอะไร เนะฟังซิ หวังเอาอะไร ๆ มรรคผลนิพพานหมดแล้ว หมดเขตหมดสมัยแล้ว ปฏิบัติเท่าไร ๆ ก็ไม่ได้ นั่น ก็ตัวกิเลสมันปฏิบัติเพื่อมรรคผลนิพพานที่ไหนกัน เราไม่คิดถึงตัวของมันบ้างหรือ มันเป็นข้าศึกต่อธรรมล้วน ๆ มันจะมาสร้างมรรคผลนิพพานให้แก่เราได้อย่างไร

เพราะฉะนั้นการที่มันโกหก จึงเหมาะสมกับความที่มันเป็นภัยต่อธรรมอยู่แล้ว เราทำไมจึงเชื่อความเป็นภัยของมันว่าเป็นคุณแก่ตนเอง ถ้าไม่โง่งจนหาที่อภัยไม่ได้เท่านั้น ทั้ง ๆ ที่เราเป็นนักรบด้วย ถือพุทธศาสนาก็ว่าถือแล้ว จนถึงกับว่าตัวเป็นนักรบทำไมไม่คิดย้อนหน้าย้อนหลังถึงความได้ความเสียของมัน มันเอาความได้อะไรมาให้เรา คำว่ากิเลส ๆ ก็คือตัวมาร ตัวข้าศึกของธรรมทั้งนั้น เหตุใดจึงไปเชื่อมันเอาหนักหนา

ธรรมประกาศกังวานอยู่ตามคัมภีร์ไบเบิล ตามครูตามอาจารย์ สุดท้ายก็มาประกาศกังวานอยู่ในจิตใจของเราเอง ทำไมเราไม่สนใจยึดเอาสิ่งเหล่านี้มาเป็นหลักเกณฑ์ของเรา นี่ละเราเสียเปรียบกิเลสที่ตรงนี้ ชาวพุทธทั้งหลายเราเสียเปรียบที่ตรงนี้ ถ้าไม่หยั่งเข้าภาคปฏิบัติเสียก่อนจะไม่เห็นเรื่องราวนี้เลย เรื่องราวนี้จะเกิดขึ้นจากภาคปฏิบัติในวงปัจจุบันจิตปัจจุบันธรรมล้วน ๆ ไม่เกิดจากอดีตอนาคตที่ไหน นั่นมีแต่กิเลสมันหลุดไป ๆ ส่วนธรรมท่านไม่ได้หลอก เอาตรงนี้เลย นักปฏิบัติให้ยึดหลักนี้ไว้ให้ดี

นี่ที่ว่าเป็นห่วง เป็นห่วงอย่างนี้แหละเป็นห่วงหมู่เพื่อน เพราะการปฏิบัตินี้ไม่เหมือนอะไร วิธีแก้ตัวเองก็เหมือนกัน ต้องฝืนกันทั้งนั้นฝืนกระแส คำว่ากระแสคือกระแสของกิเลส ไม่ใช่กระแสของธรรม โสตะ ๆ นั่นกระแสของธรรม ท่านว่าโสดาบัน ๆ ผู้ถึงกระแส คือกระแสแห่งพระนิพพานพาดพิงถึงแล้ว นั่น ส่วนกระแสของกิเลสมันทำลายกระแสแห่งธรรมโดยลำดับลำดับ ให้ยึดหลักนี้เป็นสำคัญ

ธรรมที่พระพุทธเจ้านำมาประกาศสอนโลกนี้ เป็นธรรมที่พระองค์ทรงค้นพบโดยลำพังพระองค์เท่านั้น ไม่มีครูมีอาจารย์ใดที่จะสามารถนำธรรมเหล่านี้มาสอนพระองค์ได้เลย พระองค์ทรงค้นเองเห็นเอง แล้วนำธรรมอันนอกจากผลคือความบริสุทธิ์พุทธะเรียบร้อยแล้วนั้นมาสั่งสอนสัตว์โลก เป็นกิริยาอาการออกมาทั้งฝ่ายเหตุฝ่ายผลคือฝ่ายละฝ่ายบำเพ็ญ ตลอดถึงผลที่ได้รับ แสดงไว้บอกไว้เป็นกิริยาอาการแต่ละอย่าง

ๆ ยังไม่สำเร็จประโยชน์อันใดสำหรับผู้ได้ยินได้ฟัง เพราะเป็นกิริยาแห่งธรรม ต่อเมื่อตนได้นำกิริยาแห่งธรรมที่ท่านสอนไว้แล้วนั้นเข้ามาประยุกต์กับหัวใจของเรา มาประกอบกับหัวใจของเรา มารบกับข้าศึกที่มีอยู่ภายในจิตใจของเรานี้แหละ ที่นี้ความรู้ อันนี้จะเริ่ม เช่นเดียวกับความรู้ของพระพุทธเจ้ากลายเป็นภาวนามยปัญญาขึ้นมา

ปัญญาที่แรกก็ได้ยินจากครูจากอาจารย์ เรียกว่า สุตมยปัญญา เกิดอุบายต่าง ๆ ขึ้นมาจากการได้ยินได้ฟังคิดอ่านไตร่ตรอง หรือนำธรรมของท่านที่เทศน์แล้วสอนแล้ว เราได้ยินได้ฟังแล้วจากท่าน ไปคิดอ่านไตร่ตรองพิจารณา นี่ก็เป็น จินตามยปัญญา เกิดขึ้นจากการพิจารณาไตร่ตรอง ปัญญาทั้งสองนี้เป็นกึ่งก้านของภาวนามยปัญญานั้นละ ภาวนามยปัญญานั้นแลเป็นองค์แห่งปัญญาแท้

เบื้องต้นก็ล้มลุกคลุกคลานเสียก่อนดังที่พูดตะกี้นี้ เมื่อบำเพ็ญไป ๆ สติก็ดีขึ้น ปัญญาาก็เริ่มไหวตัว สมาธิมีความแน่นหนามั่นคง แต่ก่อนเคยได้ยินแต่อยู่ในตำรับตำราว่า สมาธิคือความตั้งมั่น สมาธิคือความมั่นคงของจิต ว่าไป ๆ นั้นเป็นชื่อของสมาธิซึ่งจะเกิดขึ้นภายในจิตใจของเราผู้ปฏิบัติ แต่ยังไม่เกิดเพราะเรายังไม่ได้ทำ จะได้ยินแต่ชื่อได้เห็นแต่ชื่อในตำราเสียก่อน

ที่นี้เอาชื่อในสมาธินี้แหละ คือความตั้งมั่น เราจะทำอย่างไรให้จิตตั้งมั่น ต้องภาวนาอย่างนั้น ๆ นี้บอกวิธีการ เช่น กำหนดพุทโธ ๆ หรือคำบริกรรมคำใดก็ตาม ยืนอยู่กับคำนั้น ๆ มีสติตั้งตั้งไว้กับคำนั้น ๆ เป็นคำบริกรรม จิตมีความเชื่อเข้ามาโดยลำดับ ๆ จนกลายเป็นความสงบเย็นลงไป เรียกว่าจิตรวมจิตสงบ พอสงบหลายครั้งหลายหนเข้าไป จิตก็กลายเป็นสมาธิขึ้นมา คือความตั้งมั่นเป็นฐานของตัวเองมั่นคงขึ้นมา ที่เราเคยได้ยินได้ฟังได้อ่านในตำราซึ่งมีแต่ชื่อนั้น กลับมาเป็นตัวของตัวขึ้นมา เป็นสมาธิขึ้นมาที่ใจของเราแล้วที่นี้ นั่น

นี่ละถ้าพูดถึงว่าภาวนา ภาวนามยปัญญา หรือภาวนามยสมาธิ สมาธิสำเร็จขึ้นจากการภาวนาอย่างนี้ เราอย่าว่าแต่ภาวนามยปัญญา ภาวนามยสมาธิก็เป็นได้ คือสมาธิสำเร็จด้วยการภาวนา นี้เวลาแปลออกตามศัพท์นะ ส่วนภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดขึ้นหรือว่าสำเร็จขึ้นมาจากภาวนา การอบรม การพิจารณาคลี่ยคลาย แน่ะ สมาธิก็เหมือนกัน ภาวนามยสมาธิ สมาธินี้เกิดขึ้นสำเร็จขึ้นด้วยการภาวนา เช่น เราบริกรรมค่านั่นค่านี่เป็นต้น ที่นี้ก็เริ่มปรากฏขึ้นมา สมาธิเมื่อเราทำอยู่โดยสม่ำเสมออย่างไรก็ไม่พิน เพราะความสม่ำเสมอของสมาธิความสงบของสมาธิ เป็นสิ่งที่ดึงดูดจิตใจให้มีความเพียรแก่กล้าขึ้นโดยลำดับลำดับ จะไม่ขี้เกียจ

คนมีสมาธิภายในจิตใจ อยู่ตามปกติใจก็มีความเยือกเย็น ไม่วุ่นวาย ไม่ส่ายแส ไม่หิวโหยโตดโน้นโตดนี้ กินไม่อิ่มก็คือเรื่องอารมณ์ของใจที่คิด คิดไม่อิ่มไม่พอ คิดเท่า

ไรรุ่งพุ่งชานวุ่นวาย ยิ่งคิดวุ่นไปหมด นี่คือการคิดด้วยอำนาจของกิเลส ทำให้เกิดความหิวโหยไปเรื่อย ๆ มากขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงกับว่าเสียตัวไปด้วยความคิด เป็นบ้าเป็นบอไปด้วยความคิด ถ้าไม่มีสติธรรมปัญญาธรรมเข้ายับยั้งเข้าห้าม เพราะฉะนั้นจึงต้องอาศัยสติธรรม ปัญญาธรรม เข้าเป็นองค์ภาวนา และบังคับจิตใจให้อยู่ในคำบริกรรมบทใดบทหนึ่ง นี่จะเป็นการสร้างสมาธิขึ้นมา สร้างแบบนี้

พอสร้างขึ้นแบบนี้จนปรากฏเป็นความสงบขึ้นที่ใจของตนเองแล้ว ที่นี้ปัญญาเริ่มพินิจพิจารณา เพราะสมาธิคือความอึดตัวความอึดใจ ใจอึดตัวใจไม่หิวโหย อยากคิดโน้นอยากคิดนี้เหมือนแต่ก่อน เพราะใจมีธรรมเป็นเครื่องเสวย มีความสงบเย็นสบายอยู่ภายในจิต จากนั้นก็พาพิจารณาทางด้านปัญญา

นี่ท่านว่า สมาธิปริภาวิตา ปัญญา มหุผลลา โหติ มหานิสัสสา คือสมาธินั้นเป็นบาทเป็นฐาน เป็นเครื่องหนุนที่จะให้เกิดปัญญาได้เร็วผิดธรรมดาของผู้ไม่มีสมาธิเป็นไหน ๆ พุดง่าย ๆ ว่าอย่างนั้น ท่านว่าสมาธิเป็นเครื่องหนุนปัญญาทำปัญญาให้เกิดขึ้นได้ แน่ะ แต่ไม่ใช่สมาธิเป็นปัญญานะ ผู้ได้สมาธิแล้วจะเป็นปัญญาขึ้นมาเองอย่างนั้นไม่ถูก ต้องพาให้ทำงานปัญญาถึงจะเกิด เมื่อจิตไม่หิวโหยจิตมีความอึดตัว พาทำการทำงานอะไรย่อมยอมทำตาม ไม่สายแสบเร่ร้อนเหมือนอย่างแต่ก่อนที่กำลังหิวโหยด้วยอารมณ์แห่งกิเลสทั้งหลาย

ใจมีความสงบเย็นแล้วย่อมพิจารณาในธรรมทั้งหลายได้ด้วยความสะดวก จากนั้นก็เห็นเหตุเห็นผลไปโดยลำดับลำดับ เห็นตามความจริง ไม่ฝืนความจริงที่มีอยู่ทั้งหลายทั้งภายนอกภายใน นั่นละท่านเรียกว่าปัญญา เห็นตามความจริง สิ่งที่จะปล่อยปล่อยไปเรื่อย ๆ สิ่งที่จะบำเพ็ญให้มากขึ้นก็บำเพ็ญให้มีความมากขึ้น หรือแน่นหนามั่นคงขึ้นโดยลำดับลำดับ นั่นท่านเรียกว่าปัญญาทำให้แจ้ง ภาวิตา พหุสิกตา หรือ ภาวิตา พหุสิกโต ทำอยู่เรื่อย ๆ ไม่หยุดไม่ถอย ทำให้มากเจริญให้มาก นั่น ปัญญาที่เจริญให้มาก

ที่นี้เมื่อปัญญาได้ค่อยเข้าอกเข้าใจในแง่ต่าง ๆ แล้ว ย่อมจะค่อยปล่อยวางไปโดยลำดับลำดับ นั่นละท่านเรียกว่าภาวนามยปัญญา ปัญญาอันนี้ละเป็นปัญญาที่รักษาตัวได้โดยไม่ต้องสงสัย ปัญญาในความจำมั่นเป็นสัญญา ไม่ใช่ปัญญาในความจริงที่เกิดขึ้นมาจากการปฏิบัติของตนเองมีจิตตภาวนาเป็นสำคัญ ท่านจึงเรียกว่าภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดขึ้นเองคล้ายคลึงหรือเช่นเดียวกับปัญญาของพระพุทธเจ้าเกิด

เวลาจะรู้จะเห็นสิ่งต่าง ๆ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเราไม่ประมาทนะ นั่นเป็นเงื่อนไขเป็นโอวาท เป็นกิริยาอันหนึ่งที่เราจะยึดมาเป็นเครื่องมือ เพื่อถากเพื่อถาง เพื่อขุดเพื่อคั่นลงไป ๆ แต่เวลาถากเวลาถางเราเป็นผู้ทำเอง เวลาขุดคั่นลงไปเจอก็เราเป็นผู้

เจอเอง อ้อ เป็นอย่างนี้ ไม่ใช่พระพุทธเจ้ามาเจอให้นะ ไม่ใช่ครูอาจารย์มาเจอให้เรา เราเป็นผู้เจอเอง เช่น ชุตน้ำ เอ้า นี่จอบนี้เสียมชุดลงไป น้ำมีอยู่ตรงนี้แหละว่าจัน เราชุดลงไป ๆ แล้วไปเจอน้ำก็เราเป็นผู้เจอเอง นี่ละที่ท่านว่า สนฺทิฏฺฐิโก ๆ จากภาคปฏิบัติ เป็นอย่างนี้

สรุปแล้วท่านว่า ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดขึ้นจากการภาวนา คือหมุ่นตัวเป็นเกลียวไปเลย ปัญญาประเภทนี้แหละเป็นปัญญาที่เข้มแข็ง เป็นปัญญาที่แนใจ เป็นปัญญาที่สนิทใจตายใจของตัวเองโดยลำดับลำดับ จึงเรียกว่า สนฺทิฏฺฐิโก ๆ ประทับตราลงไปเรื่อย ๆ ๆ นี่ละพระสาวกทั้งหลายรู้อย่างนี้ รู้ที่แรกรู้ตามอาการที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเสียก่อน ยังไม่เห็นด้วยตนเอง จึงเรียกว่า สาวโก ๆ แปลว่าผู้สดับผู้ฟัง ฟังแล้วนำมาคิดมาไตร่ตรอง นำมาชุดมาคั้นจนกระทั่งเห็นสิ่งต่าง ๆ ที่เราชุดคั้นลงไปนั้น เห็นน้ำก็เห็นได้ชัด และเห็นอรรถเป็นธรรมเห็นอย่างไรบ้าง ก็เห็นด้วยปัญญาของตัวเอง ๆ ชัดเจนลงไป ๆ จนกระทั่งเห็นได้หมดโดยสิ้นเชิงไม่มีอะไรเหลือ รู้ได้หมด ละได้หมดบรรดาสิ่งที่ควรละ บรรดาสิ่งที่ควรรู้รู้ได้หมดด้วย สนฺทิฏฺฐิโก ๆ นี่เรียกว่าเป็นสมบัติของเราแท้ ๆ

เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้ามีธรรมเป็นสมบัติของพระองค์ เป็นศาสดาเอกขึ้นมาจากความมีธรรมเป็นสมบัติของพระองค์ และเราได้ยินได้ฟังได้หทัยยืมเอาธรรมะจากพระพุทธเจ้ามาประพฤติปฏิบัติ แล้วปรากฏเป็นผลขึ้นมาในตัวของเราเอง เห็นประจักษ์ในตัวของเราเอง ๆ โดยลำดับลำดับ นี่ท่านเรียกว่าธรรมเกิด เกิดที่ใจ ปัญญาเกิดที่ใจ ปัญญาเกิดก็เพื่อทำลายกิเลสที่เป็นข้าศึกทั้งหลาย กิเลสบรรลัยไปธรรมก็เกิด ธรรมแท้ก็เต็มหัวใจของเรา นี่ รู้ที่ตรงนี้ ๆ นี่เรียกว่าธรรมเกิด เกิดที่ใจ เกิดจากภาคปฏิบัติ

นี่เป็นสมบัติของเราแท้แล้ว ไม่เสื่อมไม่สูญไม่อันตรายหายไปไหน เมื่อถึงขั้นที่ควรอยู่คงคงกระพัน หรือถึงขั้นที่คงเส้นคงวาแล้ว ไม่เปลี่ยนไม่แปลงไม่สูญหายไปไหน ไม่มีวันไม่มีคืน ไม่มีกาลสถานที่ ไม่มีเวล่ำเวลา เป็นหลักธรรมชาติอยู่อย่างนั้นตลอด ท่านจึงว่านิพพานเที่ยง อะไรเที่ยง นิพพานเที่ยง นิพพานคืออะไร ก็คือใจที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ ธรรมกับใจเป็นอันเดียวกันแล้วอย่างสมบูรณ์ นั้นแลท่านเรียกว่านิพพานเที่ยง เอาตรงนั้น

นิพพานจึงไม่ใช่ อนิจจัง นิพพานจึงไม่ใช่ ทุกข์ นิพพานจึงไม่ใช่ อนตตา นิพพานจึงไม่ใช่ไตรลักษณ์ ว่านิพพานเป็น อนตตา ๆ ถ้านิพพานเป็น อนตตา แล้วไตรลักษณ์คืออะไร พิจารณาเพื่ออะไร ไตรลักษณ์คือ อนิจจัง ทุกข์ อนตตา พิจารณา

เพื่อพระนิพพาน เมื่อถึงพระนิพพานแล้วทำไมนิพพานจึงจะกลายเป็น อนตตา ไปเสีย ซึ่งเป็นเรื่องของไตรลักษณ์ นิพพานวิเศษอะไรเมื่อเป็นเช่นนั้น

นั่นพิจารณาอย่างนี้ซิ ให้เห็นอย่างนี้นักปฏิบัติ ถ้าลงได้เห็นด้วยหัวใจเจ้าของแล้วไม่มีสะทกสะท้าน พูดได้เต็มปากทีเดียว ขอให้เห็นเถอะนะ นี่ไม่เห็นละชิมิแต่ความจำ เอามาโฆษณาบ้าง ๆ ซ้ำก็ว่ารู้ เขาก็ว่ารู้ ใครก็ว่ารู้ มีแต่คนรู้ รู้แต่ลมแต่แล้งมองหาความจริงไม่ได้ในหัวใจ นี่ที่ว่ารู้ด้วยความจำเป็นอย่างนั้น รู้มากเท่าไรยิ่งเพิ่มกิเลส ตัณหาทิฐิมานะความสำคัญมั่นหมายว่าตนรู้มากขึ้นเพียงนั้น เลยกลายเป็นเรื่องโง่งงไปมาก แทนที่จะเป็นเรื่องฉลาดตั้งความสำคัญของตน

แต่ภาคปฏิบัติไม่เป็นอย่างนั้น ปฏิบัติรู้เท่าไร ๆ ยิ่งปล่อยยิ่งวางความสำคัญมั่นหมายต่าง ๆ หมดไป ๆ จนกระทั่งถึงความบริสุทธิ์เต็มที่แล้วปล่อยโดยประการทั้งปวง ไม่มีอะไรเหลือเลย ว่าเรารู้เราฉลาดก็ไม่เห็นสำคัญ ว่าเราเหนือคนนั้นเราเหนือคนนี้ก็ไม่ได้เห็นสำคัญ ว่าเราดีกว่าใครก็ไม่เห็นสำคัญ ว่าเราเลวกว่าใครก็ไม่เห็นมีความสำคัญภายในตัว เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าหรือพระสาวกทั้งหลายจึงเข้าได้กับสัตว์ทุกประเภท อย่างสนิทใจเพราะไม่ถือตัว มีแต่ความเมตตาสงสาร ไม่มีใครที่จะรู้ได้อย่างนี้เห็นอย่างนี้ อันนี้เป็นสิ่งที่ควรจะนำประกาศสอนโลกให้โลกได้เอื้ออามาให้ถึงธรรมชาติอันนี้ จึงทรงมีความเมตตาสั่งสอนสัตว์โลก นี้เพราะอันนี้เอง

เราอย่าเห็นแก่อะไรนะนักปฏิบัติ และอย่าตื่นเรื่องของกิเลสมันหลอก ให้หนักในธรรม ให้สังเกตสังกาเสมอ ได้เห็นได้ยินได้ฟังได้สัมผัสสัมพันธ์กับเรื่องอะไร อยู่ด้วยกันมีจำนวนมากน้อยเพียงไร อย่างนำกิเลสมาคละเคล้ากัน อย่างนำมาตะมาถีบกันมาทำลายกัน เรื่องของกิเลสไปที่ไหนต้องทำลายนะ ให้เข้าใจเรื่องของมันเสมอ มันอยู่ในหัวใจของแต่ละดวง ๆ นี้แหละไม่ได้อยู่ที่ไหน ถ้าเล่ห์เหลี่ยมของเราไม่ทันมัน สติปัญญาเราไม่ทัน นั้นละมันจะทำลายทั้งเรา ทำลายทั้งคนอื่นให้.. ถ้าเป็นน้ำก็ขุ่นเป็นตมเป็นโคลนไปหมด ถ้าเป็นไฟก็เผาไหม้ไปหมดทั้งลำเป็นลำตายมอดไหม้ได้ทั้งนั้นละ กิเลสไม่ได้ไว้หน้าใคร เพราะฉะนั้นเราผู้เป็นนักปฏิบัติจึงไม่ควรไว้หน้ากิเลส ไม่ควรไว้ใจกิเลส

ต้องเอาให้ดีนักปฏิบัติ พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้มีกาลสถานที่เมื่อไร ดังที่พูดแล้วนั้น เอลงไปที่หัวใจซิ เวลานี้ใจไม่วิเศษวิโสมีแต่ความเลวกี่เพราะกิเลสพาให้เลว กิเลสครอบหัวใจไว้ มองไปเห็นแต่กิเลสไม่ได้มองเห็นใจเลย กิเลสเป็นยังงั้นครอบหัวใจไว้ หุ้มห่อหัวใจไว้มีแต่ซี่ ซี้โลก ซี้โกรธ ซี้หลง ก็อยู่ที่นั่น แนะ วิเศษวิโสอะไรฟังว่าซี้นั่นทำลายให้แหลกแตกกระจายไปหมดไม่มีอะไรเหลือจะมีซี้มาจากไหน แสนสบาย ๆ

ท่านว่า นิพพานัน ปรหม์ สุขิ นิพพานัน ปรหม์ สุขิ เราไปหามองดูที่ไหน มองเมฆก็เป็นเมฆ มองหมอกเป็นหมอก มองฟ้าเป็นฟ้า มองไปไหนหลอกไปทั้งนั้นแหละ อะไรปิดพระนิพพานไว้เวลานี้ไม่มองตรงนั้น แนะ ก็มีแต่กิเลสเท่านั้นปิดพระนิพพานไว้ เหมือนความมืดปิดความสว่างไว้ เปิดไฟขึ้นซิ ความมืดจะเคยมืดมาตั้งกัปตั้งกัลป์ มันจะเอามาอดอ้างไม่ได้นะ มาเป็นข้อยืนยันไม่ได้ เปิดไฟจ้าขึ้นทีเดียวเท่านั้น ความมืดจะกระจายไปหมดไม่มีอะไรเหลือเลย เหลือแต่ความสว่างจ้า นั่น ที่นี้กิเลสมันจะเคยมืดมากี่กัปก็กัลป์ จะเอาเป็นข้อแก้ตัวไม่ได้ ขอให้ ปรณญา ปทิจโป เถอะ ฟาดลงไป therein มันจะสว่างจ้าไปหมดเลย กิเลสพังทลายแล้วความมืดจะมีที่ไหน ก็กิเลสเท่านั้นพาให้มืด ธรรมท่านไม่ได้พาให้มืด นตฺถิ ปรณญาสมา อาภา ปญญาพาให้มืดเมื่อไร ฟาดลงไปให้เห็นชัดเจนนั้นซิ

ความจริงพระพุทธเจ้าสอนไว้อย่างไม่มีปัญหาอะไรเลย มีปัญหาแต่ตัวจิตดวงที่กิเลสครอบหัวใจไว้เท่านั้นเอง มันเป็นปัญหาไปหมด ถ้างิเลสได้ครอบตรงไหนแล้ว เป็นปัญหาไปทั้งนั้น สร้างแต่ปัญหาสร้างแต่เหตุแต่การณ เมื่อธรรมะได้พังทลายสิ่งที่เป็นปัญหานี้ออกหมดแล้ว อยู่ไหนก็ไม่เป็นปัญหาแหละ จะเอาปัญหาอะไรมาจากไหน ปัญหาจึงเป็นเรื่องของกิเลสทั้งมวล เรื่องสมมุติทั้งมวล เมื่อได้สิ้นสุดเรื่องปัญหาที่ว่า เป็นสมมุติทั้งมวลนี้แล้วจะเอาปัญหามาจากไหนไม่มี สบาย ไม่ถาม ถามหานิพพานถามทำไม นิพพานอยู่ตรงไหน ๆ ถามไปทำไม คนหลงถึงถาม ไม่หลงถามทำไม

พระพุทธเจ้าสอนไว้แล้ว สนฺทิกฺขุญฺจิกโก ๆ จะเห็นเอง จะรู้อเอง เอ้า ๆ ปฏิบัติลงไปตามคำตถาคคที่สอนไว้แล้วนี้ สวากขาตธรรม ๆ ตรัสไว้ชอบแล้ว ๆ ไม่ว่าจะธรรมบทใด บทใดมีแต่ชอบทั้งนั้น ปฏิบัติให้ชอบนี้เถอะ ไร่เรื่อง นิพพานัน ปรหม์ สุขิ อยู่ที่ไหนนั้น จะรู้อเองในหัวใจนี้แหละ ไม่ได้นอกเหนือไปจากนี้ผู้ที่รู้อนิพพานนะ

อย่าตื่นโลกตื่นสงสาร มันเคยเป็นโลกมาเท่าไร เป็นกิเลสมาเท่าไร ตื่นมันหาอะไร วิเศษวิโสอะไร ตื่นธรรมซีเราไม่เคยได้รับ เห็นไหมเห็นธรรม เห็นแต่เรื่องกิเลส มันเอาถลอกปอกเปิกอยู่ตลอดเวลา อิริยาบถต่าง ๆ มีแต่เรื่องของกิเลสเอาถลอกปอกเปิก มันเตะมันตีมันยันกั้งไปกั้งมายิ่งกว่าลูกฟุตบอลเรายังไม่รู้อีกหรือ เอาธรรมให้ได้เตะกิเลสให้มันแหลกไปตูซี่ ทำไมธรรมจะเตะกิเลสไม่ได้ ธรรมเป็นของวิเศษยิ่งกว่ากิเลส เอาให้มันแหลกให้ได้ซิ ต้องแหลกได้ ไม่แหลกได้พระพุทธเจ้าเป็นศาสดาเอก ขึ้นมาไม่ได้ พระสาวกทั้งหลายสิ้นกิเลสไม่ได้ แนะ

ต่อไปนี้จะไม่มีแล้วนะ หายาก ๆ โดยลำดับลำดับดา พอพูดนี้ก็เลยระลึกถึงท่านเจ้าคุณพรหมมุนี วัดนรนารถฯ วันหนึ่งเราไปกราบเยี่ยมท่าน ท่านก็พูดเรื่องผ้ากาสาวัสตร์ คือผ้าข้อมผ้าที่เราครองไปนั้นเป็นเหตุเฉย ๆ ท่านไม่ได้มายกย่องเรา ท่านไม่ได้มาถือ

เราเป็นสำคัญอะไรหรอก ถึงจะสำคัญก็ให้เป็นเรื่องของท่าน แต่เราเองไม่ได้สำคัญว่าตนเป็นคนสำคัญดังที่ท่านว่านั่น เพราะฉะนั้นเราจึงนำมาพูดได้อย่างเต็มปาก เพราะเราไม่ไปยึดไปถือคำเหล่านั้น แต่ยึดมาเป็นธรรมเพื่อผู้ได้ยินได้ฟัง เพื่อผู้มาศึกษาให้ได้นำไปคิดไปพิจารณา

พอก้าวเข้าไป ท่านพอเหลือบมองมาบ๊ีบท่านขึ้นผางเลยนะ ไม่ทราบว่าเป็นยังไง เอ้า พระหายากมาแล้ว คือหมายความว่าผ้ากาสาวพัสตร์นี้ สีนี้เป็นสีที่ทำลายกมลจักรวิญญจักรวิญญจิตได้โดยไม่ต้องสงสัย ผ้ากาสาวพัสตร์อันนี้ พระหายากมาแล้ว ท่านพูด ๆ ติดปากยังไงไม่ทราบ มันเป็นอย่างนี้ คงไปสะดุดอยู่ในภายในใจของท่าน พระหายากนับวันจะหายากนะ และนับวันจะหายากเข้าโดยลำดับลำดับตา จนกระทั่งถึงหาไม่เจอนะ ท่านว่าแล้วไอ้พระหาง่ายนี้นับวันแต่จะหาง่าย ๆ ไปไหนมีแต่พระหาง่ายเคลื่อนตลาด นำอิดหนาระอาใจ ก้าวไม่ระวังไม่ได้นะ โดนแต่พระหาง่าย ๆ ทั้งนั้น ขาหักแข้งหักไป ท่านว่าอย่างนี้ ไอ้สิ่งที่หายากมีแต่จะหายากไปโดยลำดับลำดับตาจนกระทั่งไม่มี สิ่งที่หาง่ายนับวันแต่จะหาง่ายขึ้นไปโดยลำดับลำดับตา ท่านว่ายังงี้ ท่านพูด ๆ ไม่ยิ้มไม่เยาะอะไรนะ ท่านพูดอย่างขิงขังตึงตัง รู้สึกว่าท่านจะมีอะไรของท่าน เราเป็นคนฟังก็นำมาพิจารณา

นี่เราไม่ได้หมายถึงว่าท่านมายกมาขอเราว่าเป็นพระหายากอะไร ผมไม่ได้คิดอย่างนั้น ผมคิดว่าผ้ากาสาวพัสตร์แปลว่าผ้าข้อมด้วยน้ำฝาด เพราะส่วนมากในกรุงเทพฯ ไม่ค่อยมี มีแต่พระในวงกรรมฐานที่ครองผ้าสีแก่นขนุน สีผ้าข้อมฝาด ท่านก็ถือเอานั้นละเป็นเหตุ ท่านพูดท่านไม่ยิ้มนะ ท่านพูดแบบจริงจัง เพราะท่านก็เป็นผู้สนใจในทางด้านปฏิบัติองค์หนึ่งเหมือนกัน เราเคยคุยกับท่านมาไม่รู้กี่ปีแล้วแหละ สนิทสนมกับท่านมานาน ท่านไม่ค่อยจะเล่นกับโลกอะไรนักหนาละ พอไปเจอกันนี้ก็คุยกันแต่ธรรมะล้วน ๆ เช่นเดียวกับท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ วัดโพธิสมภรณ์ ซึ่งเป็นอุปัชฌายะเรา นี่คุยเท่าไรก็ชั่วโมงก็มีแต่ธรรมล้วน ๆ ท่านก็เหมือนกันอย่างนั้น ทำให้สะดุดใจท่านพูดไม่หยุดปาก จนกระทั่งลาท่าน ท่านยังพูดอีก

หาที่ไหนหายาก ไอ้ความขยันมันไม่มี มันหายากในตัวของเราแต่ละองค์ ๆ เอาตรงนี้ เอามาสอนเจ้าของตรงนี้ซิ ศรัทธาก็หายาก ไม่ค่อยเชื่อเหตุเชื่อผลเชื่ออรรถเชื่อธรรมยิ่งกว่าเชื่อกิเลส แน่ะ ย้อนเข้ามานี่ซิ วิริยะที่เพียรอรรถเพียรธรรมก็ไม่มากยิ่งกว่าการเพียรไปตามกิเลส แน่ะ สติก็คิดจดจ่อไปกับกิเลส ต่อเนื่องไปกับกิเลส ปัญญาที่คิดอ่านเป็นเรื่องของกิเลสไปเสีย กลายเป็นปัญญาของกิเลสไม่ใช่ปัญญาของธรรมไปเสีย นั้น

มันหายาก ๆ หาที่ตรงไหน เอามาคิดซิ พินิจพิจารณาซิ นักปฏิบัติย้อนเข้ามาปฏิบัติ นำมาประพฤติปฏิบัติต่อตัวเองให้เป็นอุบายแก้ไขตนเองอย่างนี้ซิ ท่านพูดอย่าง

นั่น ไม่ต้องไปคิดถึงเรื่องผู้หนึ่งผู้ใด โอปนียโก น้อมเข้ามาหาตัวเอง มันหายากไหมสิ่งเหล่านี้ที่ว่าเหล่านี้ ศรัทธาเชื่อในอรรถในธรรมหายากไหมในตัวของเรา มีไหมศรัทธาจริง ๆ จัง ๆ นั่นนะ มันมีแต่ศรัทธาเชื่อกิเลสนั่นนะ นั่นหายากตรงนั้นแหละ

ไอ้ศรัทธาที่ว่าหาง่าย ๆ เหมือนอย่างว่าพระที่หาง่าย หาง่ายเรื่อย ๆ ไป คือว่าศรัทธาเชื่อกิเลสมันนับวันหาง่ายไปโดยลำดับลำดับดา วิริยะก็เพียรไปตามกิเลส นับวันหาง่ายไปโดยลำดับลำดับดา ความอดความทนสติปัญญาทุกแง่ทุกมุม มันคิดมันอ่านมันตรอง มันจดจ้องไปทางเรื่องของกิเลสทั้งนั้น กิเลสเอาไปใช้หมด นี่หาง่าย

ในตัวของเราแต่ละคน ๆ สิ่งเหล่านี้มันนับวันหาง่ายไปโดยลำดับลำดับดาถ้าไม่รู้รู้สึกตัว ไอ้ส่วนที่หายากก็ตรงกันข้าม ความเชื่อในอรรถในธรรม ความตะเกียกตะกายในอรรถในธรรมนั้นหายาก ๆ แทบจะไม่มี นั่นละแยกเข้ามานี่ซิ ย้อนเข้ามาหาตัวเอง จึงว่า โอปนียโก จะให้เสียผลเสียประโยชน์ไปอะไร

ท่านพูดอย่างนั้นเพื่ออะไร พิจารณาว่าอย่างไร พิจารณาว่าอย่างไรแหละ ให้เป็นผลเป็นประโยชน์แก่เราผู้ได้ยินได้ฟังนี้หายาก ให้เป็นพระทรงอรรถทรงธรรม ทรงเหตุทรงผล ทรงศีลทรงสมาธิทรงปัญญา ทรงวิมุตติหลุดพ้น ทรงมรรคผลนิพพานเต็มหัวใจนี่ซิ

ศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าไม่ใช่โมฆะนี่นา เป็นตลาดแห่งมรรคผลนิพพานล้วน ๆ ตั้งแต่ไหนแต่ไรมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ เป็นมัชฌิมาตลอดเวลา เป็นมัชฌิมาแห่งมรรคผลนิพพานอยู่ตลอด ขอให้ปฏิบัติตามหลักธรรมที่ท่านสอนนี้เถิด ไปมัวคำนึงคำนวนกับเรื่องกิเลสตัณหาอาสวะที่มันหลอกลวงสัตว์โลกทั้งหลาย ให้จมอยู่ในเรือจําของมันตลอดมานั้นเกิดประโยชน์อะไร

เราเป็นนักธรรมะ ศาสดาของเราไม่ใช่คนโง่ คนผู้ปราบกิเลสให้ราบคาบไปแล้วทำไมเราจะไม่ยกศาสดา โอวาทของศาสดามาปราบกับกิเลสทั้งหลายบ้าง ให้มันราบไปจากจิตใจของเรา ให้ได้เห็นบ้างชีวาเป็นยังงัยมรรคผลนิพพาน เมื่อกิเลสราบลงไปแล้วไม่ต้องถามทะเลมรรคผลนิพพาน เดียวนี้กิเลสนั้นแหละเหยียบเอาไว้ไม่ให้เห็น พอกิเลสพังลงไปแล้วทำไมจะไม่เห็น

เอาละ พูดเท่านี้ละ เหนื่อยแล้ว